บทที่ 5

บทสรุป ปัญหา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องโครงสร้างตลาดและพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของระหว่าง ปี2540-2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพรวมของโครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ในช่วงดังกล่าว เปรียบเทียบกับโครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ ในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ ปี 2537 และใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ โดยวัดระดับการผูกขาดของตลาดจากอัตราส่วนของการกระจุกตัวของ ปริมาณเงินให้สินเชื่อ สินทรัพย์ และปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ตลอดจนศึกษาถึง ลักษณะสินค้าและบริการที่ขายในตลาดอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด นอกจากนี้ยังศึกษาถึงพฤติกรรมการแข่งขัน(Conduct)ของธนาคารพาณิชย์โดยรวม ระหว่างปี 2540–2550 โดยเปรียบเทียบกับพฤติกรรมการแข่งขันในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจปี2537 ทั้งด้านราคาและด้านที่มิใช่ราคา และศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ(Composition Ownership)ซึ่งจะศึกษาเฉพาะธนาคารพาณิชย์ที่ยังเปิดดำเนินการอยู่ในปี2550 และใช้วิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยจะเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของธนาคาร(Performance) ในช่วงก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ โดยพิจารณาด้านความสามารถในการทำกำไร สัดส่วนและแหล่งที่มาของรายได้ และการเข้าถึงบริการทางการเงิน เป็นต้น

โครงสร้างตลาดและพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ ปี 2540 -2550

1) การผูกขาดในการระดมเงินฝาก เงินให้สินเชื่อ และสินทรัพย์รวม

โครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ ปี 2540 -2550 นั้นไม่ต่างจากอดีต คือเป็นตลาดผู้ขายน้อยราย (Oligopoly) เพราะเมื่อวัดการกระจุกตัว Concentration Ratio เมื่อพิจารณาจากค่าอัตราการกระจุกตัว Concentration ratio ในธนาคารพาณิชย์ที่มีเงินฝากสูงสุด 5 แห่ง (CR_5) เท่ากับ 0.71 ซึ่งหมายความว่าเงินฝากทั้งหมดในธนาคารพาณิชย์จะมีการฝากไว้ที่ธนาคารพาณิชย์ที่มีเงินฝากมากที่สุด 5 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพฯ ธนาคารกรุงไทยฯ ธนาคารกสิกรไทยฯ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา เท่ากับร้อยละ 71

ค่าอัตราการกระจุกตัว Concentration ratio ในธนาคารพาณิชย์ที่มีสินทรัพย์สูงสุด 5 แห่ง(CR_5) เท่ากับ 0.65 โดยเฉลี่ย ซึ่งหมายความว่าสินเชื่อทั้งหมดของธนาคารพาณิชย์อยู่กับธนาคารพาณิชย์ที่มีสินเชื่อจำนวนมากที่สุด 5 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพฯ ธนาคารกรุงไทยฯ ธนาคารกสิกรไทยฯ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีฯ เท่ากับร้อยละ 66.36

ค่าอัตราการกระจุกตัว Concentration ratio ในธนาคารพาณิชย์ที่มีเงินสินเชื่อสูงสุด 5 แห่ง (CR_5) เท่ากับ 0.64 โดยเฉลี่ย ซึ่งหมายความว่าสินทรัพย์ทั้งหมดของระบบธนาคารพาณิชย์อยู่กับธนาคารพาณิชย์ที่มีสินเชื่อมากที่สุดธนาคารพาณิชย์ที่มีสินเชื่อมากที่สุด 5 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพฯ ธนาคารกรุงไทยฯ ธนาคารกสิกรไทยฯ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีฯ เท่ากับร้อยละ 63.79

ซึ่งจะเห็นได้ว่าปริมาณเงินฝาก สินเชื่อ และสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่จะไปกระจุกตัวอยู่ที่กลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ไม่กี่แห่ง แต่เมื่อพิจารณาค่าการกระจุกตัว Herfindahl Summary Index (H) พบว่าธนาคารพาณิชย์นั้นยังคงมีการแข่งขันกันเอง เนื่องจากค่า H ที่ได้จะมีค่าเข้าใกล้กับระดับที่มีการแข่งขันสมบูรณ์ และไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากนัก นอกจากนี้สินค้าและบริการที่ขายมีลักษณะต่างกันเพียงเล็กน้อย และสามารถใช้ทดแทนกันได้ดี เนื่องจากสินค้าและบริการในธุรกิจนี้คือ เงินกู้ เงินฝาก แต่แตกต่างกันตรงอัตราดอกเบี้ยและการบริการ สำหรับการเข้าและออกจากตลาดนั้น ทำได้ค่อนข้างยาก เนื่องมาจากการมีกฎหมายเข้ามาควบคุมดูแล

2) พฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์

(1) แหล่งที่มาเงินทุน

ธนาคารพาณิชย์มีแนวโน้มในการพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศลดลงอย่างมาก ปัจจุบันมีสัดส่วนเงินกู้ยืมจากต่างประเทศเพียงร้อยละ 14 ที่เหลือร้อยละ 86 มาจากแหล่งเงินกู้ยืมภายในประเทศ คือเงินฝาก

(2) การขยายธุรกิจของธนาคารพาณิชย์

มูลค่าสินทรัพย์รวมของธนาคารพาณิชย์จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกันกับอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยธนาคารพาณิชย์ที่มีจำนวนสินทรัพย์มากย่อมมีความพร้อมและมีแนวโน้มในการขยายธุรกิจเพิ่ม

(3) การแข่งขันทางด้านราคาและที่ไม่ใช้ราคา

อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดี(MLR) ของธนาคารพาณิชย์ มีการปรับตัวลดลงต่อเนื่องโดยตลอดในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ1ปี ก็ปรับตัวลดลงในทิศทางเดียวกันกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ดังกล่าว แต่ส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝาก(ค่า Spread)กลับมีค่าสูงขึ้นจากอดีตอย่างมาก เนื่องจากธนาคารพาณิชย์พิจารณาความเสี่ยงของลูกหนี้ตามความสามารถในการชำระหนี้ ทำให้ โดยเฉลี่ยอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์สูงขึ้น ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากกลับมีแนวโน้มลดลงตามสภาพคล่องในระบบที่สูงขึ้น ทำให้ค่า Spread ระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ มีค่าสูงขึ้น

โครงสร้างรายได้ของธนาคารพาณิชย์ รายได้หลักของธนาคารพารณิชย์ยังคงเป็นรายได้จากดอกเบี้ยเงินให้สินเชื่อ คิดเป็นร้อยละ 78-80 ของรายได้รวมทั้งหมด รองลงมาเป็นรายได้จากค่าธรรมเนียม เท่ากับร้อยละ7-8 ของรายได้รวม ทั้งนี้หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540 เป็นต้นมาพบว่า รายได้จากดอกเบี้ยเงินให้สินเชื่อ เริ่มหดตัวลงเล็กน้อย ในขณะที่รายได้จากค่าธรรมเนียมก็มีการปรับในทิศทางเดียวกัน

การแข่งขันที่ไม่ใช้ราคานั้นส่วนใหญ่ธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคารจะมีกลยุทธ์ที่ไม่แตกต่างกันนัก เช่น กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ โดยการแบ่งกลุ่มลูกค้าเพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดแบบเฉพาะเจาะจง หรือ การสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาดเช่นอัตราดอกเบี้ย การให้ของกำนัล กลยุทธ์ด้านการจัดจำหน่ายส่วนใหญ่ทุกธนาคารพาณิชย์จะเน้นการเพิ่มช่องทางทางการเงินในการเข้าถึงลูกค้าเพื่อขายฐานลูกค้า ส่วนกลยุทธ์ด้านบุคคล (People) หรือ พนักงาน (Employees) และกลยุทธ์ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ มุ่งเน้นการแสดงคุณภาพการให้บริการผ่านทางลักษณะกายภาพที่ลูกค้าสามารถสัมผัสได้ทำให้เกิดความพึงพอใจของลูกค้า โดยการสร้างคุณภาพโดยรวม เช่น การใช้สีเป็นเอกลักษณ์ของธนาคาร การตกแต่งอาคาร ความสะอาด การตกแต่งสถานที่ เป็นต้น

3) **พฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์**

หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ

จากการศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของพบว่า หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์จะมีมากขึ้นหรือน้อยลงขึ้นอยู่กับภาระของธนาคารพาณิชย์และนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทยในขณะนั้นเป็นตัวแปรที่สำคัญในการจัดสรรเงินลงทุนของธนาคารพาณิชย์ ในส่วนของแหล่งที่มาของรายได้นั้นมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย แต่โดยภาพรวมแต่รายได้หลักของธนาคารพาณิชย์ยังคงเป็นรายได้จากดอกเบี้ยเงินให้สินเชื่อเป็นหลัก ในขณะที่รายได้ค่าธรรมเนียม หรือรายได้อื่นๆมีการเปลี่ยนแปลงตามความชำนาญและความถนัดของกลุ่มทุนในแต่ละธนาคารเช่นกลุ่ม GE มีความชำนาญด้านกลุ่มลูกค้ารายย่อย ได้เข้าปรับปรุงธนาคารกรุงศรีอยุธยาและกำหนดกลยุทธ์ที่เข้มข้นสำหรับธุรกิจสินเชื่อเพื่อรายย่อย หรือสินเชื่อ SME ตลอดจนออกผลิตภัณฑ์ใหม่สำหรับตลาดกลุ่มลูกค้าดังกล่าว ในขณะที่ธนาคารธนชาตมีความชำนาญในธุรกิจเช่าซื้อ เป็นต้น สุดท้ายในส่วนของช่องทางในการเข้าถึงบริการทางการเงินนั้น ธนาคารพาณิชย์ยังคงมีการแข่งขันกันเองทั้งด้านราคา และไม่ใช่ราคา เพื่อให้บริการแก่ลูกค้าและพยายามรักษาส่วนแบ่งตลาดของตนเองไว้ และธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ยังมีการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ ที่เด่นชัดโดยใช้สีต่างๆแสดงเอกลักษณ์ของธนาคารพาณิชย์เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำ ทั้งนี้ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ยังคงมีโอกาสที่ดีกว่าธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดเล็กเนื่องจากธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มีความพร้อมในการที่จะขยายตัวทางธุรกิจและเพิ่มช่องทางในการให้บริการทางการเงินแก่ลูกค้า ได้ดีกว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก

5.2 ข้อจำกัดในการศึกษา

การศึกษาโครงสร้างตลาดและพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ในครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้ข้อมูลการกระจุกตัวของปริมาณเงินฝาก ปริมาณสินเชื่อ และปริมาณสินทรัพย์รวมเป็นเครื่องมือในการวัดระดับการผูกของของตลาด แต่เนื่องจากข้อมูลบางรายการในบางปีของธนาคารพาณิชย์ ยังไม่มีการเปิดเผยตัวเลข หรือไม่สามารถหาตัวเลขของข้อมูลดังกล่าวได้ ผู้ศึกษาจึงต้องอาศัยการประมาณการค่าของข้อมูลดังกล่าวจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจสะท้อนความเป็นจริงได้ไม่เหมาะสมเท่าข้อมูลจริง แต่ก็เพียงพอที่จะนำมาสะท้อนให้เห็นภาพรวมของโครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

จากผลการศึกษาพบว่า แหล่งที่มาของเงินทุนของธนาคารพาณิชย์กว่าร้อยละ 80 มาจากเงินฝาก ดังนั้นภาครัฐควรมีมาตรการมาควบคุมให้ธนาคารพาณิชย์ ลดการเอาเปรียบผู้บริโภคด้วยการลดช่วงว่างระหว่างส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากลงให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและเป็นธรรมทั้งสถาบันการเงินและประชาชน เนื่องจากธนาคารได้ประโยชน์จากการระดมเงินทุนในประเทศซึ่งมีต้นทุนทางการเงินที่ต่ำแล้วในขณะที่ผู้บริโภคหรือประชาชนยังคงต้องแบกภาระในการชำระดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่สูงอยู่ ซึ่งภาครัฐควรมีมาตรการอื่นมาสนับสนุนให้เกิดความเป็นธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในอนาคต

การศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของในครั้งนี้จำกัดกรอบการวิเคราะห์ไว้เฉพาะธนาคารพาณิชย์บางกลุ่ม ไม่ครอบคลุมธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด เนื่องจากยังคงมีธนาคารพาณิชย์บางธนาคาร ที่มีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของแต่มีสัดส่วนที่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนหุ้นสามัญเสนอขายทั้งหมดแต่มากว่าร้อยละ5 ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ได้ ดังนั้นการศึกษาในอนาคตผู้ศึกษาใคร่เสนอแนะแนวทางการศึกษาในอนาคตว่า ควรกำหนดกรอบการวิเคราะห์ในส่วนของของคำว่า” สัดส่วนของความเป็นเจ้าของ” ให้แคบลงกว่านี้โดยควรเริ่มพิจารณาตั้งแต่ร้อยละ 5 เป็นต้นไป เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรมีการเปรียบเทียบผลการศึกษาดังกล่าวกับภาพรวมของธนาคารพาณิชย์ ด้วยว่ามีความสัมพันธ์กับผู้ผลิตรายอื่นในตลาดหรือไม่